

'Ik houd nog steeds niet van aardappels'

In de documentaire **De Indische tafel, jongens van de Japanse kampen** vertellen mannen over hun internering in Nederlands-Indië tijdens de Tweede Wereldoorlog. Hans Rasker: 'We voelen ons allemaal ontheemd.'

TEKST: BRAM DE GRAAF, BEELD: PIETER VAN HUYSTEE FILM

In 1993 bezocht gerenommeerd reumatoloog Hans Rasker (1939) een congres in Peking. "Op het vliegveld zag ik een Aziatische man die gekleed was zoals onze kampbevaarders in Indië", vertelt hij. "Hetzelfde petje, hetzelfde uniform, dezelfde witte band met rode stip om zijn arm. Hij was een kop kleiner, maar ik werd doodsbang. Opeens was ik weer dat jongetje van 6. Hij bleek reisleader van een groep Japanse toeristen. Ik beseftte toen voor het eerst dat ik wel degelijk een kamptrauma heb."

Tijdens de Tweede Wereldoorlog zaten zo'n honderdduizend Nederlandse burgers opgesloten in Japanse interneringskampen in Nederlands-Indië. Rasker verbleef samen met zijn moeder, broertje en zusje jaren in Kamp Tjideng in Batavia. Hun vader zat elders in een mannenkamp. Sinds 2018 komt hij elke maandag samen met mannelijke lotgenoten voor een Indische lunch in sociëteit De Unie in Hilversum. "Vanaf het eerste moment voelde ik me daar thuis. Bijna allemaal zaten ze in kampen, ze weten wat ik bedoel als

ik het over Tjideng heb. Het zijn mijn dierbaarste vrienden geworden."

In 2024 zag hij in het bijzijn van regisseur Pieter van Huystee diens documentaire *Als ik mijn ogen sluit*, over vrouwen in Japanse interneringskampen. "Na afloop zei ik tegen Pieter: 'Prachtig, maar als jongen beleefde ik het anders.' Ik nodigde hem uit voor onze lunch. Hij was zo onder de indruk van onze verhalen dat hij besloot er

een film over te maken." Daarin vertelt Rasker hoe zijn leven van maart 1942 tot augustus 1945 werd overheerst door hitte, angst en honger.

"Honger maakt energieloos, je kunt niets. Tijdens elk appèl werden vrouwen geslagen. Als wij kinderen iets verkeerd deden, werden onze moeders gestraft. Maar de meeste indruk maakten al die vrouwen om mij heen die stierven."

Hyena's

Ook zijn familieleden balanceerden op het randje van de dood. "Mijn moeder lag een tijdje in het ziekenhuisje met dysenterie. Een buurvrouw was gevraagd eten te halen voor mijn zus, mijn broer en mij. Vanuit haar bed zag moeder haar bij de gaarkeuken eten uit onze bakjes in het hare doen. Ze zei tegen de dokter: 'Ik ga naar huis.' In het kamp werden vrouwen als hyena's."

Na de Japanse capitulatie volgde de hereniging met hun vader. "Hij wilde het vaderlijk gezag weer overnemen, maar moeder zei: 'Laat het!' Wij waren

een viereenheid geworden; mijn vader was een buitenstaander. Dat is altijd zo gebleven. Zijn jarenlange afwezigheid had iets gebroken. Veel mannen van de Indische tafel herkennen dat.”

In 1948 keerde het gezin Rasker terug naar Nederland. Over Indië werd niet meer gesproken. “Nederland was gericht op de wederopbouw en keek vooruit. Als ik er al over sprak, was het vaak: ‘We hadden hier honger én kou! Jullie zaten lekker warm.’

Dus begon ik er nooit meer over.” Ook met zijn vrouw besprak hij het niet. Ze kregen vier kinderen, elke nacht werd hij badend in het zweet wakker. “Dat stopte toen mijn jongste dochter 6 was. Ik was eindelijk gerust: ze zou nooit dezelfde jeugd krijgen als ik had gehad.”

Psychiater

Op aandringen van zijn vrouw bezocht hij een psychiater. “Die vroeg: ‘Heeft u er last van?’ Ik zei: ‘Nee, ik kan alleen niet tegen begrafenissen.’ Daarop antwoordde hij: ‘Lekker onder het beton laten.’”

Maar als zeventigplusser kreeg hij last van betonrot, grapt Rasker. “Het uit zich in somberheid. Veel van mijn Indische tafel-vrienden hebben hetzelfde: we kunnen best vrolijk zijn, maar nooit echt blij. Het kamp heeft onze emoties afgevlakt. Moeder zei: ‘Als je in een kamp hebt gezeten, is niets meer erg.’ Dat klopt: ik vind niets meer erg. En je kunt me ook niet kwaad krijgen.”

Ook de Japanners niet? Hij geeft toe nog steeds een hekel aan hen te hebben. Ervaringen in Japan droegen daaraan bij. “Ik bespeurde daar geen enkele spijt. Mijn vader was theoloog. Hij voelde zich schuldig over de atoom-bom; hij leefde, duizenden Japanners kwamen om. Nou, die bom heeft ons leven gered. Als hij niet was gevallen, had zijn gezin geen maand langer geleefd.”

De impact van de kampjaren op zijn leven is groot, maar niet allesbepalend. “Mijn leven kende veel mooie momenten: mijn studententijd, mijn wetenschappelijke carrière, mijn gezin, mijn kleinkinderen. Ik ben een tevreden mens. Al was ik wel een workaholic.

‘Wij kunnen best vrolijk zijn, maar nooit echt blij’

Omdat ik wilde vergeten, maar vooral omdat ik iets wilde inhalen.” Ook dat deelt hij met zijn disgenoten. Net als het gemis van het oude Indië. “We voelen ons allemaal ontheemd. Zelf merkte ik dat toen ik in 1984 voor het eerst terug was in Indonesië. Ik voelde die warme, natte deken over me heen en rook die geuren: ik was thuis. We hebben ook allemaal een voorliefde voor Indisch eten. Ik houd nog steeds niet van aardappels. Grappig, hè?”

> DE INDISCHE TAFEL, JONGENS VAN DE JAPANESE KAMPEN | ZATERDAG 15 AUGUSTUS | NPO 2 | NTR | 20.25